

ITHAKA LÍRÁJA

MILOŠ CRNJANSKI

A GÁRDISTA ÉS A HÁROM KÉRDÉS

Szeretnék egy fekete gárdában állni a páston,
magasan fenn lobogna csákómon a fehér forgó.
Hetyke bajuszom lenne, barna és igen keskeny,
aztán ha hajnalórán a földig leeresztem,
arany fényben csillogna arany alabárdom. . .
s a királynő szeme megállna rajtam borongón.
És megkérdezné lágyan, mint ahogy lepkeszárny rebben:
Miért vagy mindig oly bús?
Mosolyogva tisztelgést vágnék ki, kardommal suhintva,
s halkan mondanám: Mert férfinak születtem.

Aztán mintha évekig nem járna arra.
És egy este, vadászat közben, ha váratlan odatéved,
a csillagos májusi éj csak úgy, magától,
forrón a vágytól dobja mellemre, sápadtan a vágytól.
S könnyre fakadva, míg magát nekem adja,
meztelen lesz, mint a patak, combjai hattyúfehérek.
És úgy kérdezi lágyan, mint ahogy pilleszárny rebben:
Miért vagy mindig oly bús?
Tisztelgést vágok ki, kardommal suhintva,
és halkan mondom: Mert férfinak születtem.

És egy szép, vörös, őszi pirkadatban,
végórámon talál rám, míg trombita szól recsegve.
Gyöngéd, mint egy szál fehér rózsza, a harmatnál tisztább,
kifulladásod odafut, forrón, meztláb,
s tán az őszi hajnaltól könnyezik szelíden, halkan.
Én fölegyenesedem, és ő mint riadt gerle

sikoltana, de hangja pilleszárnyrebbenés, szinte semmi:
 Mondj búcsút a napnak.
 Én tisztelgek, és halkan mondom:
 Bús dolog férfinak lenni.

SZERENÁD

Halld, sír az ifjú, sárga Hold.
 Hallgass meg, kedves, mielőtt meghalok.

Meghalok, s ha egyszer megkívánsz,
 az alkonyatban nevem ne kiáltsd.
 Hallgasd, hogy motoz a szél az őszi avaron.

Azt énekli, hogy én az őszt szerettem,
 nem a csókokod, se meztelen bokád,
 szeretóm volt a rőt, őszi, száraz ág.

S ha megsajdul a szíved érettem:
 a hervadt ágat öleld, úgy akarom.
 Ah, senkiben sincs oly mély, oly erős szenvedély,
 senki se elég, hogy engem szeressen:

Csak a sudár és karcsú jegenyék,
 és a fenyők, a büszke remeték.
 Csak a sudár és karcsú jegenyék,
 és a fenyők, a büszke remeték.

Potkamien, Galliciában, 1915

MÁRVÁNY A KERTBEN

Ha elhagyod magad,
 csak ülsz a lábamnál hallgatag,
 szemed a komor őszbe néz,
 s a fájdalomtól kissé
 elsápad ajkad,
 érzem, hogy élsz.

Meztelenül halott vagy.

Bőrödön a finom ereket nézve
nem nehéz elgondolnom,
hogy valahol, ős romok közt,
már ezer és ezer éve
kígyók kúsznak egy márvány asszony-torzón.

Melleden a bíbor bimbók,
mint ha rózsára cseppentenek vörösbort,
nekem a halált idézik.

Akkor hiába fődöm be
meztelenséged.

Egyre úgy érzem, miattad van az ősz,
s amint elalszom,
rajtad a tejes bimbó megéled,
őrült fájdalomban és kéjben,
s egy cseppje kicsordul az őszbe.
Fölöttem, hervadt lombok közt,
tagjaid felragyognak,
holtan, márványba vésve.

X. ÚRNŐNEK

Nem segít se férj, se gyerek, se zongora.
Kegyednek csak a bűnben az otthona.
Több-kevesebb boldogtalanság
majdnem mindegy.
Szívbe rejteni az undort, milyen bolondság,
mily szégyen a szívnek.

Kegyed, jól tudjuk, nem hibás
mindazért, ami lesz,
a boldogtalanságig.
A kötelesség: hazugság, semmi más,
nekünk, bús szeműeknek.
Az anyaság se számít,
mindennél szebb az élvezet.

Ó, csak a bús ember tiszta,
szabad, gyöngéd és kedves,
mint a harangvirág
s a mezőn a pacsirta,
fán a száraz ág.

Maradjon a szeme sötét,
mint a lázadó fáklyák,
melyek a jövőt látják,
és átszúrják az éjt.

Kegyed a lázadásom.
Tudom, kedvese hívja,
ne legyen hát tekintettel énrám.
Ha az élete fáj, ha
valahol valaki várja,
csak gratulálok némán.

NJEGOŠ VELENCÉBEN

Akkor látták utolsó mosolyát.
Ablakában mint feszülő íj, mint csiszolt achát
holdkaréj, ragyogón ívelt a vízen át
a Rialto.

Rózsailatot szívtott rossz tüdejére,
s a búsán kerengő sirályok köreit nézte,
mint róják az eget, mint ő, gondolatban, a Lovcent,
és a halált.

A csobbanva zuhogó éjben Homéroszt olvasott,
súlyosan és sötéten, mint maga Akhilleusz,
ki csak a tenger partján talált békés lakot:
sírt.

Felhőkkel birkóztak vállas félistenek,
vad kínok dúltak, vajúdtak tengerek,
de az ő beesett arcán nem maradt semmi nyom.

Ám ahogy Briszéisz történetéhez ért,
hogy nyitotta a szürke hajnalra álomittas szemét,
sziklaként gördült mellére a fájdalom.

Mert van vigasz mindenre a világon.
Vigaszt lel gondolat, hős és bűn és álom.
De csüngő fejét két tenyerére ejtve,
könnyesen, haldokolva, arra gondolt egy pillanatra,
hogy az ara szemére nincs vigasz, nincs arra a szemre.

És akkor felsírt a vízben
Szent Márk harangja.

SZELEK

Az én hangom nem epedez virágos rétre hullván.
Sose hallottad még nyöszörgésem,
sohase láttál engem térden,
sohase csobbant a szememben
szőkevény hullám.

Messze van az, ó, messze,
mi lassan gyilkol engem.
Néha megszólal az éjben, lágyan, bódítón, énekelve.
Néha csak olyan, mint egy napszíta tengeri szikla,
melyen kigyúl az egyetlen virágzó kőszirrom: a nyugalom.

Néha úgy érzem: madárdaltól függ halálom titka,
s hogy se otthonom, se nevem, épp csak élek.
Valahol messze karcsú, havas fenyők állnak, a szeleknek nyitva,
miattuk, anyám, köszönöm tisztességed.

Forró ajkam nem vágyik többé
eleven, hófehér asszonytestre.
A várost járva, éjjelente,
feszületek közt, temetőkertben,
nem áhítódom fiúra,
nem lázadok a rabság ellen.

A szelek helyettem ügetnek majd rikoltva.
S ahol leesnek, ég omlik, kő örvénylik, fehér por száll
az ifjú, sudár fenyőkre, s a szárnyukat beszórja
csillaggá fagyott, jeges leheletünkkel,
valahol. . . ahol nem voltam. . . és nem voltál.

S az ég alatt, rózsaszín jégben, míg a hajnal ég,
fenyők lélegzik, amit mi rég,
és csillagokat csitít a derűs erő,
amit a szelek árja
rólunk sodort a nagyvilágba.

NAPNYUGTA

Eszembe jut, hogy az első napok,
 a szerelemben, milyen szépek.
 Mikor a kéz forró,
 a szem megdermed,
 és halálosan sápadt
 a szájszeglet.

Mikor rejtett remegések
 szövik át a veszélyes csöndet,
 melyben mosoly és bánat vegyül
 bizonytalanul és sötétén.

Harang kondul,
 és nehéz nyelve
 súlyosan, tompán mellbe vág.

Akkor fölkelek,
 és a homályos ablaküvegbe,
 mely csupa apró hangszilánk,
 belesúgom, hebegve,
 a nevemet.

AZ ÉN DALOM

Duhaj és szertelen
 gazdag paraszt a lelkem,
 a honi telken.
 Alvó asszonyt ölel, s az lustán moccan
 keze alatt, mint hízott marhalapocka,
 a búzában, hol mint fekete varjak,
 éjszaka darvad.

Járta a világot élhetetlen,
 véres katonaköpenyben,
 mint egy gyilkos.
 Ácsorgott ázottan, behavazottan,
 őrségen, kapualjban,
 bajsza alatt enyhe mosollyal.

Idegen, felperzselt
templomok mellett,
hosszú, világos, meleg éjszakákban,
míg a mocsári békák brekegetek,
mindenféle lotyókkal enyelgett.
Nappal meg császári paloták előtt strázsált,
s lépteivel mérte az órák múlását.

Ébren duhaj és szertelen,
gazdag paraszt a lelkem.

De álomban, mint a sápadt Hold,
kedvetlen vándorol
a nagyvilágban.

Gondola rejti hallgatag
Velece hídjai alatt,
álmosan, fáradtan, csalódottan,
víg karneválban.

S mikor gitárján az elhaló rím
epedése sírássá halkul,
úgy ölelné a vizet, a harangokat, mindent,
hogy már az éj is belesajdul;
elhallgatnak, és halkan kérdik:
„Ki volt az a szláv valaki
a Riva dei Schiavonin?”

SARLÓ AZ ÉGEN

Te, feledhetetlenem,
a bőség földjén váratlan nőstény,
maradj árnyék nekem.

Mint rozsdás kaszák sűrű sorba téve,
sárgálltak a kukoricaszárak.
Súlyos voltál, forró és mezítlábas,
illatoztál, mint a bontott kéve.
Szembogarad fekete pontja,
mint furulyán a lyuk.
S mikor az élvezet forró kéje
átjárta minden porcikádat,
felsóhajtottál kitérülködve,
mint a föld, mely sokáig aludt.

Hosszú, fekete selyemköpenyben
 kószálok szerte.
 S ahova eljut a suttogásom:
 fájó mosoly, könny, ábránd a nyomában.

Halált muzsikálok,
 s a vonóm alól nem várt hangok születnek.
 Gyöngéden érintek minden holt falat,
 és felhőt, ami elmegy.
 S mögöttem, mint valami messzi kert,
 madárfütytyöt sodor az árnyék:
 ringó búzával, kék éggel vár még,
 forrón, mint az öled.

S míg éjjelente, ha meztelen
 asszonyok forognak kezemen,
 és csörgő, véres, szörnyű ékszerek,
 súlyos kelmék, porok, permetek,
 amint a hajnal virrad,
 elöttem, mint a menny, sík rónák nyílnak,
 s a Hold fölöttük ragyogó
 sarló.

ÉN, TE ÉS MINDEN MÁS MAI PÁR

Az egész napunk keserves, hosszú, unt.
 Egészen estig, míg találkozunk végre.
 Csókot váltunk, csak úgy futtában, szomorút,
 de arra elég, hogy elinduljunk az éjbe,
 s csipetnyi büntudattal ne vessünk a világon,
 könnyen, mint a madár, mely felröppen a vágtyól.

Sietős lépteink nem béklyózza frigy,
 sem vak mámore az első ölelésnek.
 Csak egy tűnő, kis mosoly, mely éjbe nyit,
 s az ajkak szélén egy-két sötét vércsepp.
 Kezünk ha remeg, nem a gyűrűk terhétől,
 csak sóvárgástól, sajnálattól és rettegéstől!

Ó, e félelem nem az a sóhaj, nem,
 mely a virágzó erdő láttán hagyja el ajkunk.
 Hanem a hirtelen, lihegő sejtelem,
 melytől ki kell a világból szaladnunk,

valahová a szabadságba, úszó lombok sodrába,
csillagot szóró hársak illatos hímporába!

A veszített becsületért cserébe ég a kéj,
az égi fény, büszkén, a homlokunkon!
E büszke szenvedély mindennél többet ér:
hazugság a törvény, a pénz, az otthon.
A megaláztatástól fejünk földre szegezzük,
de tavaszt menekítőn melegít a testünk!

S mosolygunk, keserűn: megszenteljük a bűnt;
bús bélyegét mindazoknak, akik szeretnek.
Az egész napunk keserves, hosszú, unt,
minden perce konok hallgatásba dermed.
Csak estére, szabadon, mint fűben a virág,
ülök. Egy padon. Felfeszítve. Várok terád.

Belgrádi Egyetem, 1919

NÉPI HÍMZÉS

Vér hímez véres hímezést a lelken;
vadállat szenvedélye dül bennem,
s életembe szövöi vérbő talaját:
a szülőföldet, az ért rónát, ahol
egy részeg, duhaj paraszt haldokol
vérében, mely akkor is jó, ha árt.

Ezért az ég alá
nem álmodok mást, csak mosolyt.
Halk a sírásom, hangos a hahotám,
s ha fölébredek virradatkor,
nekem semmi se tiltott, se parancsolt.
Nekem az egész világ egy hímezés,
melyre mintát a vérem rajzol.

Mintát, melyben se rend, se értelem:
vékony, mint a féreg, kanyargó, mint az ér.
Mint az ég fölöttem, végtelen,
s már nem is bánom, mi lesz velem;
kacajok, barmok, bűnök közt
beteljesülő sötét végzetem
hímezését hímezi a vér.

SZERELMESEK

Bennünket többé senki sem oszthat már
jókra és bűnösökre.

Titkunk, mint a havas ág, örök, de
minden, ami régi a szerelemben,
mind halkabban fáj.

Még egy kevés, aztán nagy, szótlan,
szomorú mosollyal,
elejtve sok rút vágyunk,
megállunk,
fájón, sápadtan, megfáradottan.

S a növényekben vagy más elemekben,
valami fiatal erdő tisztásán,
a remény újra ránk száll.
Az illatos éjjeli egekben.
Reménye mindazoknak, kik búsán mosolyognak.

És ha majd, újra, mint örök virág,
fáradt testünk felett,
az égi kék kifeslik,

s feltámadt öleléseink,
mint szent fejeken arany glóriát,
tömjénfüst hinti meg,

nem fogjuk tudni már, mi is volt az a bűn,
a bűnök közt, miket felhők visznek,
s hogy kitől kaptuk ezt a gyönyörű, új
lelket és testet.

ÁCS Károly fordításai